

Novi obred donosi i još neke pojedinosti koje su u uskoj vezi sa štovanjem i čašćenjem Gospodina i Spasitelja pod sakramentalnim prilikama a često su puta zanemarene. Tako npr., kad se pričest dijeli u crkvi, treba staviti na oltar tjelesnik i uplatiti dvije svijeće. Svećenik i đakon moraju povrh svoga kleričkog odijela, obući albu ili superpelicij i staviti štolu. To je u suglasnosti s doličnim štovanjem koje dugujemo Spasitelju. Pri samom dijeljenju pričesti, obred zadržava stoljetnu praksu Crkve, naime, da se vjernici pričešćuju na jezik. Biskupska konferencija pak može, uz prethodnu dozvolu Apostolske Stolice, odobriti da se pričest dijeli na ruku. U tom slučaju treba vjernike poučiti, da se ne bi uvela kriva mišljenja o presvetoj Euharistiji.

Ovaj smo prikaz donijeli radi boljeg shvaćanja samog obreda i upoznavanja nakane koja je vodila Sv. zbor za bogoštovlje u preuređivanju obreda dijeljenja sv. pričesti izvan mise, kao i čašćenja euharistijskog otajstva, a sve u svrhu da se svećenici u svojoj pastoralnoj praksi lakše služe novim obredom, a vjernici dožive zajedništvo euharistijskog slavlja.

O. Luka Livaja

Albin Škrinjar:

TEOLOGIJA SV. IVANA, Zagreb 1975.

Izdavač: Filozofsko-teološki institut — Zagreb, Jordanovac 110,
Biblioteka *Theosis* — knjiga 6. Stranica 510, cijena 150 din.

O. Škrinjar je razveselio hrvatsku katoličku javnost još jednom svojom knjigom kojoj je dao naslov: *Teologija Sv. Ivana*. Plod je to dugogodišnjeg izravnog proučavanja djela sv. Ivana, njegova evanđelja i poslanica. Na Ivanovo Otkrivenje autor se ne obazire, osim samo nuzgredno. Rekli smo da je to plod njegova *dugogodišnjeg izravnog proučavanja*, jer bi trebalo spomenuti i njegovu svetopisamsku egzegetsku spremnost koja u djelu nužno dolazi do izražaja na svakoj stranici i koja je zauzela skoro čitavi njegov život. Ako bismo se pak htjeli ograničiti na period izravnoga stvaranja djela, ni taj ne bi bio kratak, jer se autor počeo baviti predmetom čak od 1940. god. kad je publicirao prva proučavanja o Ivanovoj teologiji u časopisu *Verbum Domini*, kako sâm kaže u predgovoru (str. 6.). Pred sobom dakle imamo djelo sasvim zrelo, djelo njegova cijelog naučenjačkog života na području svetopisamskih znanosti.

Prvo što čitatelju upada u oči jest autorov jasno određen stav u tretiranju svih predmeta i u rješavanju svih pitanja. Rukovodeći se upravo tim načelom jasnoga stava, na prvom mjestu određuje što je za nj pojam Biblijske teologije (str. 33—36). To je i znanstvena egzegeza i teologija ujedno. No, opet to nije ni gola egzegeza ni spekulativna teologija, dogmatika. Egzegeza obuhvaća mnogo više onoga što se odnosi na nadahnuti tekst i na njegovo pravilno shvaćanje, a dogmatika produbljuje i dalje razvija istine koje nalazi u Sv. pismu služeći se pri tom razglabanjem i zaključcima zdravoga razuma. Biblijska teologija »iznosi, tumači i organski povezuje vjerske i čudoredne nauke svetih knjiga« (str. 34).

Na red dolazi temeljito proučavanje Ivanova evanđelja i njegovih triju poslanica prema postavljenom načelu i zauzetom pravcu.

Autor je morao najprije analizirati spomenuta djela da pronade u njima sve glavnije vjerske i čudoredne istine. Zatim je morao opet za svaku istinu pomno istraživati svako mjesto na kojemu se ona nalazi, zdušno ispitivati

smisao svakoga pojedinog mjesta, te konačno usporediti sva mjesta koja govore o istoj istini, a da i ne govorimo kako je morao imati neprestano pred očima cjelokupnu nauku sv. Ivana. Pri svemu tome on se ne oslanja isključivo na svoje egzegetsko znanje. Uspoređuje skoro sve ono što je o pojedinom tekstu rečeno, naročito u našim danima, bilo u katoličkom taboru, bilo u protestantskome, a ne zazire ni od židovske stare tradicije ni od helenističkih, gnostičkih, hermetističkih, mandeističkih, ali nadasve starokršćanskih svetopisamskih i tradicionalnih elemenata koji bi na bilo koji način mogli baciti svjetlo na Ivanove izreke i pomoći da im se točno ustanovi značenje. Navedena je literatura u tom pogledu ogromna, usporedi li se s opsegom knjige, a opet sva nije spomenuta, kako izričito tvrdi autor (str. 6.). Posao silan, naporan i težak.

Tekstovi su bez sumnje sakupljeni s velikom pomnjom, možemo reći iscrpno. Mišljenja autorâ koja se na njih odnose kritički su ispitana i o njima se također uvijek donosi sud. Dobro se razlikuje što se može uvažiti u pojedinom mišljenju, a što treba odbaciti. Što je u skladu s tekstom, a što se ne može dovesti u sklad s njim.

Ne bismo htjeli tim reći da je svaka tvrdnja o Škrinjara gotova dogma. Autor je svjestan i svoje sposobnosti i svoga zadatka. On istražuje i predlaže što mu se čini da je najispravnije, a u primjeni pojedinih tekstova na razne vjerske istine ni sama Crkva ne svojata sebi nepogrešivost. No, ni izvan toga područja, među ostalim egzegetima i tumačiteljima on ne zauzima mjesto nedostiživog učitelja. Svaki je njegov zaključak samo jedno mišljenje koje opravdavaju izneseni razlozi. Na mnogo mjesta to on izričito spominje. Mogli bismo i mi npr. primijetiti da bi riječ *Žena* u odlomku *Mariologija Ivanova Evanđelja* (str. 412—440) mogla imati još jedno značenje: od časa javnoga života do časa kad je izdahnuo na križu Isus ne titulira svoju majku nikad riječju *Majko* nego samo riječju *Ženo*. Zašto? Htio joj je dozvati u pamet da se ona odrekla svoga Sina u korist cijelog čovječanstva. Ona ga je morala žrtvovati za sve ljude i za svakog čovjeka napose. To je bio njezin doprinos otkupiteljskoj zadaći njezina Božanskog Sina. U tome mu je ona bila majkom u najuzvišenijem smislu te riječi. Ne kao da bi Isus tom riječi nju zanijekao, ili u najmanju ruku ignorirao, kako se to često predbacuje, nego ju je upravo tom riječju priznao za majku u najistinskijem i najmilijem značenju.

U pogledu naslova *Sin čovječji*, koji Ivan daje Kristu, u odlomku *Krist*, u poglavlju *Krist — Sin čovječji* (str. 122—135), dolazi se do zaključka da se njim aludira na Spasiteljevu ljudsku narav, ali i da se očito njime ističe njegovo božanstvo, da je on Bog, jer se Sinu čovječjemu očito pripisuje ono što samo Bog može učiniti. Sve je to dogmatski ispravno. No, htjeli bismo znati zašto upravo taj naslov? Zar se ne bi moglo pomisliti na stanje idealnog pravednika kojemu se prilagodio Sin Božji da izvrši zadaću koju mu je Otac povjerio a on je sâm iz ljubavi preuzeo? U tome je stanju on morao biti sličan svakome drugom pravedniku na zemlji u pogledu cjelokupne svoje zemaljske sudbine. Ništa on nije mogao tražiti od Oca više negoli svaki drugi pravednik. Čudesne pojave koje su popratile pojedine faze njegova zemaljskog života, moć čudesna, itd., sve to nije pomoglo ništa njegovoj zemaljskoj sudbini, nego je jedino služilo da dokaže ljudima njegovo svojstvo Sina Božjega.

I za druga dva teksta, prvi iz 1 Iv 3, 18—20, prema kojem je Bog veći od naše savjesti (str. 95s), i drugi također iz 1 Iv 1, 5, koji tvrdi da je Bog svjetlo (str. 75ss), mogla bi se pronaći i druga, valjda, bolja tumačenja.

Ni mi ne mislimo predlagati nešto što je apsolutno stalno. Ukazujemo jedino na neke mogućnosti, iznosimo jednostavno svoje mišljenje. To nam je upalo u oči. Svugdje drugamo inače naišli smo na izvanredno točno poznavanje teksta.

Autor je svuda ostao vjeran zadatku koji je sebi postavio u definiciji o Biblijskoj teologiji: on ne razvija pojedine istine koje nalazi u Ivanovim pasusima, on nije dogmatičar. Jednostavno ih enuncira, ali jasnim i određenim

pojmovima. U procjenjivanju, da li se dotična istina nalazi prema predloženom smislu u riječima teksta, vodi računa ne samo o tekstualnom proučavanju i o smislu koje riječi imaju prema zdravoj egzezezi nego i o njihovim brojnim shvaćanjima i tumačenjima. Djelo mu na taj način poprima oblik jedne male enciklopedije raznih tumačenja, naročito modernih i suvremenih, o spomenutim pasusima. Time je napravio veliku uslugu čitatelju, naročito ako se uzme u obzir i činjenica da on nastoji otkriti mu što bi se dobro moglo kriti u njima i kako ih ispravno prosuđivati. Nekima će se to, valjda, učiniti suvišnim, pače i štetnim, jer će im učiniti djelo teškim za shvaćanje. Ne bismo se složili s takvim mišljenjem. Autor nastupa znanstveno, pa je takav postupak bio nuždan, a čitatelj koga to ne zanima može jednostavno prijeći preko svih mišljenja i držati se onoga što autor redovito kaže s početka i u zaključcima. Tu on jasno i iscrpno enuncira što sâm misli da se ima držati. Djelo na taj način može poslužiti i stručnjacima i nestručnjacima koji su ipak željni saznati što se stvarno nalazi u svetopisamskim riječima.

U tom pogledu o. Škrinjar se zadovoljava uglavnom s onim što je do sada rečeno, no izričito dopušta daljnji egzegetski razvoj. Tekstovi se mogu uvijek još bolje, konkretnije i potpunije tumačiti. Pogotovo dopušta mogućnost da se na njihovu temelju može razvijati dalje teološka misao. No, glavni mu je cilj bio točno, znanstveno i kritički ustanoviti što pojedini tekstovi po sebi kažu. Tu i leži glavna zasluga njegova djela. Čitatelj se njime može koristiti sa svom sigurnošću, jer se očito oslanja na dobra učitelja.

Željeli bismo upotpuniti svoj osvrt kratkim prikazom vjerskih istina koje je autor pronašao u Ivanovim spisima.

Opširne teme, kao što su spoznaja Boga, Krist i njegove uloge u svijetu, Duh Sveti, vječni život, sakramenti, naročito presv. Euharistija, eshatologija i konačno Mariologija, sve je to tretirano majstorski, ali uvijek pod vidom onoga što o tome kaže sv. Ivan, što je o tome sadržano u nadahnutoj Božjoj riječi koju nam je on zabilježio. Naravno onda da se teme gledaju pod posebnim Ivanovim svjetlom. Ivan je zadnji novozavjetni nadahnuti pisac pa ne ponavlja ono što su već rekli drugi, nego uglavnom popunjava. Ne znači to da je pokupio mrvice koje su ostale. Njegovo je evanđelje zadnja nadahnuta knjiga, ali je ono upravo zato vrhunac, remek-djelo cjelokupne Božje objave Staroga i Novoga zavjeta. Teme stoga idu za tim da prikažu tretirane stvari u tom najodličnijem svjetlu Božje objave.

Govori se o Božjoj opstojnosti, transcendentnosti, itd., ali se u prvom redu ističe što je Bog prema nama: neizmjerena dobrota i ljubav. Spoznati ga pod tim vidom znači upoznati ga najsavršenije. Tko nije došao do te spoznaje, nije upoznao ispravno što je Bog. Njega nam je Spasitelj upravo pod tim vidom objavio. Pokazao nam je što je njegova (Kristova) ljubav prema nama i time nam je očitovao kakvu dobrotu i ljubav Bog ima također prema nama. Nikad mi ne bismo došli do prave spoznaje Božje neizmjerne, nevjerojatne dobrote prema nama da nemamo pred očima Spasiteljevu dobrotu i ljubav. Dobrota i ljubav sačinjavaju Božju bit i narav prema objavi sadržanoj u sv. Ivanu.

Ivanova Kristologija zaprema dobar dio knjige, od 103. do 165. str. Ne treba nam niti govoriti da je Krist središte cijelog evanđelja, jer ne samo Ivanovo evanđelje nego i ostala govore isključivo o njemu, o njemu su napisana. Ivan očito stavlja naglasak na Kristovo božanstvo više negoli ostali evanđelisti. Cilj mu je jasan: Kristov je primjer za nas Božji primjer, njegove zapovijedi o ljubavi Božje su zapovijedi. Ono što je Krist učinio za nas, to je Bog učinio i ima božansku vrijednost. Da Bog nije trpio za nas, nikad mi ne bismo imali savršeno oprostjenje svojih grijeha. Otuda važnost da se u Kristu prizna i božanska i čovječanska narav. Autor to dobro uočava i dokazuje. Uz to ima obilje i drugih misli o drugim Kristovim ulogama. Nastoji protumačiti što znači Kristov naslov *Logos* koji sv. Ivan upotrebljava isključivo u proslavu svoga evanđelja, i osvijetliti Kristovu zadaću kao objavitelja i spasitelja.

Od svih nadahnutih pisaca Novoga zavjeta sv. Ivan je najplodniji u pogledu Duha Svetoga. Autor nastoji osvijetliti što je on u sebi, u odnosu prema Ocu i Sinu kao i prema nama, prema izvodima iz djelâ sv. Ivana. Naročito ističe ulogu Parakleta-pomoćnika, prosvjetitelja, posvetitelja i izvora nadnaravnog-božanskog-vječnog života u nama. Sve su to važne teme za svakog kršćanina, pogotovo su važne kada se dovode u vezu s riječju Božjom, kada se nastoji da se ustanovi točno što o tome ona nama kaže.

Logičnim redoslijedom prelazimo upravo na taj vječni život koji se nalazi u nama, a o kojemu sv. Ivan govori izričito opet više negoli svi ostali novozavjetni pisci. On ga spominje izričito trideset i šest puta u svom evanđelju i trinaest puta u svojoj poslanici, kaže autor. K tome upotrebljava glagol živjeti trinaest puta u evanđelju a šest puta u poslanici (str. 219).

Taj je život u prvom redu božanski život koji se ulijeva u naše duše s Božjom milošću već na sv. krštenju. Skupa s njim imamo život istine, tj. nadnaravnu spoznaju Božjih istina, nadnaravnu vjeru kojom prihvaćamo Božje istine, nadnaravni život ljubavi u nama prema Bogu i bližnjemu, i život kreposti koji proistječe iz našega vrhunarnog života. Isto tako život daleko od grijeha, a kao vrhunac svega naše božansko djetinjstvo.

Izvori su vječnog-božanskog života u nama sv. sakramenti, naročito sv. Euharistija. O. Škrinjar dokazuje da je sv. Ivan dao pravi sakramentalni pojam o sakramentima, naročito o sv. krštenju. Vrijedno je da se istakne kako autor nastoji dokazati karakter euharistijske žrtve, njezin karakter žrtvene gozbe (333—340).

Put nas sada mora voditi nužno prema našem konačnom cilju. Dolazimo do eshatologije. Navodima u ruci autor dokazuje kako je sv. Ivan očito govorio o budućoj eshatologiji, o budućemu životu proslave duše i tijela, a nije zanemario ni sadašnju eshatologiju, tj. našu sadašnju pripravu da budemo mogli jednog dana biti dionici buduće. Uz to i naglašuje da se onaj naš vječni život, koji će se jednog dana očitovati, nalazi već sada u nama.

Konačno dodatak knjizi: Ivanova Mariologija. Dvije stvari ističe autor o Mariji prema onome što se nalazi kod sv. Ivana: Marija je Majka Isusova i potom Majka Božja, i Marija je Žena, u stvari naša duhovna Majka. O značenju riječi Žena već smo nešto rekli.

Kako se vidi, sve su to teme, sve su to pitanja koja zasjecaju dubokó u naš kršćanski život, a i pitanja koja se nalaze neprestano na dnevnom redu u mnogobrojnim raspravama. Svatko bi morao zato željeti da sazna što više o njima i da ih što bolje shvati. Morao bi se zanimati da u spomenutim brojnim pitanjima vidi jasno što se ispravno tvrdi u vezi s Božjom riječi a što se krivo shvaća. Neka posegne za knjigom o. Škrinjara. Dosta će toga od nje naučiti.

Pred dvije godine slušao sam uz korizmu biblijska predavanja o. Benoita O. P. u Jerusalemu u prostorijama Smithove škole. Uživao sam slušati predavača kako majstorski barata biblijskim jezikom. Vidjelo se: pravi je stručnjak. Moram priznati da mi ni knjiga o. Škrinjara s istog razloga nije manje osvježila duh: čovjek uživa kad vidi kako se svetopisamsko-teološki problemi tretiraju s pravom biblijskom stručnošću.

O. Ivan Štambuk